

# Dybiec, Julian

---

## Posiedzenie naukowe Zespołu Historii Nauki Okresu Oświecenia

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 18/3, 615-616

---

1973

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



kiegoś żywszego życia naukowego. Narzucającym się we współczesnym świecie zjawiskiem jest również profesjonalizacja — i choć w końcu XIX w. na ziemiach polskich uczonych bez katedr i przynależności do jakiejś placówki naukowej było wielu, dziś hasło „pracownik nauki” oznacza zawód, a także łączność etatową z nauką i instytucją. Specjalizacja działalności naukowej, ten nieodłączny proces od rozwoju nauki, narzuca się dzisiejszym obserwatorom życia naukowego jako zjawisko bardzo ważne, rodzące nowe problemy i spędzające często sen z oczu tym, którzy uczonych chcieliby widzieć encyklopedystami, erudydami, a dostrzegają malejącą możliwość porozumienia się ludzi, ekspertów od poszczególnych zjawisk i tematów. Podkreślał więc referent, że: „Jako charakterystyczne zmiany w organizacji nauki nowoczesnej, szczególnie zaś nauki XX-wiecznej, socjologia nauki wskazuje postępującą instytucjonalizację, profesjonalizację i specjalizację działalności naukowej. Powstaje zagadnienie, w jakim stopniu i w jaki sposób [te] trzy wymienione procesy wpływają na modyfikację charakteru działalności naukowej i jej trzech poprzednio poznanych funkcji”. Nazywając swe wystąpienie wstępem do dalszych przemyśleń, referent dał jednak słuchaczom sporą porcję informacji, która nie tylko posłużyła jako materiał do dyskusji, ale w każdym słuchaczu — jak moge mniemać — wzbudziła chęć dalszych obserwacji polskiego życia naukowego pod kątem wyeksponowanych przez profesora kwestii.

Henryka Hołda-Różewicz

#### POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII NAUKI OKRESU OŚWIECENIA

W dniu 20 marca 1973 r. odbyło się w Krakowie posiedzenie Zespołu Historii Nauki Okresu Oświecenia, na którym doc. Andrzej Feliks Grabski przedstawił referat *Argument z historii w polityce — Feliks Łojko*. Był to fragment większej pracy referenta poświęconej głównym kierunkom polskiej myśli historycznej od połowy XVIII do połowy XIX w. Studium będzie traktowało o szeregu historyków z tego okresu; jednym z nich jest Łojko. Praca będzie miała charakter syntetyczny. Taki też charakter miał referat o Łojce, opracowany przede wszystkim na podstawie jego drukowanych prac. Nie wykorzystano w nim rękopisów Łojki, ponieważ — z uwagi na mniejszą recepcję — nie wpływały one na kształtowanie myślenia politycznego i historycznego społeczeństwa.

Autor — w pierwszej części referatu — przedstawił argumentację państw zaborczych, która miała uzasadniać dokonane rozbiory Polski. Historia nie odgrywała w tej argumentacji roli najważniejszej. Najpierw posłużono się uzasadnieniami politycznymi, później historycznymi. Strona rosyjska powoływała się na anarchię i ucisk poddanych w Polsce. Z historii natomiast w pełni czerpał Fryderyk II. Memoriały uzasadniające udział Prus w rozbiore Polski opracował graf von Herzberg, nawiązując w nich do argumentów niemal z prehistorii naszego kraju. Doc. Grabski omówił szerzej postać Herzberga, jego rolę i koncepcje historyczne. W ślad za obszernymi i erudycyjnymi elaboratami Herzberga poszła pruska publicystyka. Wkrótce też Austria przedstawiła uzasadnienie swej polityki wobec Rzeczypospolitej.

W tych warunkach Polacy podjęli walkę o swe prawa do utraconych ziem. Akcji podjął się Feliks Łojko. W pismach swych, wydawanych po polsku, łacinie, francusku i niemiecku zakwestionował całość wywodów państw zaborczych. Doc. Grabski skoncentrował swe wywody wokół argumentów historycznych Łojki, nie zajmując się walorami wywodów prawnych. Oceniał on Łojkę jako historyka bardzo wysoko, podkreślając stosowanie przez niego metody krytycznej. Analiza tej me-

tody wskazała m.in. na preferowanie przez Łojkę źródeł aktowych, a nie narracyjnych, wyróżnienie stopni wiarygodności źródeł i chronologii faktów oraz stosowania komparatystyki. Te wszystkie elementy nadają — według autora referatu — bardzo wysoką rangę warsztatowi historycznemu Łojki. Na uwagę zasługuje też odwoływanie się przez tego uczonego do źródeł drukowanych, w których czytelnik polski i obcy mógł sprawdzić wiarygodność wywodów.

W dalszym ciągu referatu omówione zostały poszczególne prace, w których argument z historii odgrywał zasadniczą rolę, tj. te, które zebrane zostały w *Zbiore deklaracji* oraz *Wywód* przeciw Fryderykowi II. W zakończeniu referatu dokonał autor podsumowania i przedstawił znaczenie prac Łojki dla kraju i zagranicy, wskazał też na jego miejsce w dziejach polskiej nauki historycznej. Przebadanie przez doc. Grabskiego drukowanych prac Łojki wskazuje, że poglądy syntetyczne tego uczonego dotyczyły raczej pewnych okresów i zagadnień niż całości dziejów Polski. Można przypuszczać, że Łojko był raczej zwolennikiem teorii swoistości rozwoju Polski. Poglądy jego na przeszłość Rzeczypospolitej umieścił referent w kręgu tradycyjnych sarmackich wyobrażeń historycznych, natomiast zapatrywania uczonego na historię jako naukę ocenił bardzo wysoko, nazywając je prekursorskimi. Doc. Grabski podkreślił, że z wielkim uznaniem o polskim polemście wyrażał się także Joachim Lelewel.

W dyskusji doc. I. Stasiewicz-Jasiukowa wskazała *Wymowę i poezję* Grzegorza Piramowicza, w której znajdują się pewne fragmenty, poświęcone polskimi ocenom roli Austrii w rozbiórce Polski.

Doc. H. Madurowicz poinformowała obszernie o wynikach swych długoletnich badań nad Łojką jako historykiem gospodarczym. Owocem ich było przestudiowanie i uporządkowanie olbrzymiej spuścizny rękopiśmiennej Łojki. Pozwoliło to określić warsztat historyczny tego polemisty. Rezultatem przeprowadzonych prac są: biogram w *Polskim Słowniku Biograficznym* i artykuł z bibliografią dzieł Łojki w *Szkicach lignickich*, które się wkrótce ukążą. Doc. Madurowicz wysunęła propozycję, aby zbadać autorstwo różnych dzieł przypisywanych Łojce i zidentyfikować oraz ustalić prace zbiorowe, bezimienne itp. Bez tego nie można bowiem podejmować dalszych badań, gdyż wiadomo, jak często mylnie przypisywane są Łojce różne prace. Dyskutatka podkreśliła konieczność przyjęcia metody krytycznej nie tylko w odniesieniu do prac historycznych, lecz także i politycznych. Wskazała też na świetną znajomość u Łojki historiografii i zwróciła uwagę na jego autorstwo pewnych artykułów w „Monitorze”. W dyskusji zabierali także głos doc. S. Grzybowski i dr J. Dybiec.

Julian Dybiec

#### POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII NAUKI XIX WIEKU

Na posiedzeniu Zespołu Historii Nauki XIX wieku, które odbyło się 28 marca 1973 r., mgr Stefan Zamecki wygłosił referat *Początki Szkoły Lwowsko-Warszawskiej*. Referat poświęcony był zagadnieniom terminologicznym i metodologicznym przygotowywanej przez referenta rozprawy doktorskiej na temat *Koncepcja nauki w Szkole Lwowsko-Warszawskiej*. Dotyczyły one m.in. pojmowania terminu „szkoła lwowsko-warszawska”, sytuacji panującej w środowiskach filozoficznych Lwowa i Warszawy w okresie kształtowania się tej szkoły (1895—1918), przemian instytucjonalnych i kadrowych tych środowisk i wreszcie ogólnej charakterystyki samej Szkoły Lwowsko-Warszawskiej. Najobszerniejsza część referatu dotyczyła sytuacji